

Europautvalget

Informasjonspakke

Fra faggruppen for EU/EØS-informasjon

19. mars 2018

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 13. mars. Fra regjeringen møter utenriksminister Ine Eriksen Søreide. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenstående bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsordenen og andre EU/EØS-aktuelle saker.

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

- [Vest-Balkan og EUs utvidelse](#)
- [EØS-midlene](#)
- [Brexit](#)
- [USAs handelshindre for stål og aluminium](#)

Andre aktuelle saker:

- [EUs forsvarssamarbeid og Pesco](#)
- [EU foreslår nytt arbeidsmarkedsbyrå](#)
- [Snøkrabbe, ildtopp, og geografiske indikatorer: EP med fokus på Norge](#)

Et utvalg rettsakter:

- [Venturekapitalfond og entrepenørskapsfond](#)

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

Vest-Balkan og EUs utvidelse

«Med politisk vilje, reelle reformar og endelege løysingar på tvistar med naboland kan landa på Vest-Balkan oppnå EU-medlemskap». Det sa kommisjonspresident Jean-Claude Juncker da Kommisjonen i februar kom med ei [melding om Vest-Balkan](#) med tittelen «A credible enlargement perspective for an enhanced EU engagement with the Western Balkans», jf. også Kommisjonens [pressemelding om meldinga](#). Kommisjonen signaliserte at den ynskjer eit tettare samarbeid med landa på Vest-Balkan, men viser også til stort behov for reformer og for å betre det bilaterale tilhøvet mellom mange av landa i regionen. Kommisjonen seier det er reelle sjansar for EU-medlemskap for dei landa som ynskjer det, men at dette vil skje med bakgrunn i oppnådde resultat i kvart av landa. Det er ingen snarveg inn i EU og det er opp til landa sjølve å ta dei grep som er nødvendige for å kvalifisere seg til medlemskap. Kommisjonen seier at dei to landa som har kome lengst i sitt reformarbeid, Montenegro og Serbia, kan bli med i EU alt i 2025. Strategien viser samstundes både til behovet for å gjere EU sterkare før det blir større og til behovet for å få på plass eit meir effektivt system for å handtere brot på rettsstatsprinsipp.

Juncker og kommissær for utviding av EU og EUs naboskapspolitikk, Johannes Hahn, presenterte strategien i Europaparlamentet tysdag 6. februar. Dei sa EU-landa og landa på Vest-Balkan har ei felles historie og ei felles framtid. Ikkje minst viste migrasjonskrisa behov for felles løysingar. Landa må ta tak i utfordringar knytt til grunnleggjande rettar, rettsstat, korrupsjon og organisert kriminalitet. Det er også viktig å fortsette forsoningsprosessar og gjennomføre økonomiske reformer. Det er fleire bilaterale konflikhtar mellom land på Vest-Balkan som må løysast før det er aktuelt med EU-medlemskap. Namnestrident mellom Hellas og Makedonia, Kosovo som ikkje alle EU-land har anerkjent som eige land, og dei interne konfliktane i Bosnia-Hercegovina er døme på hindringar for EU-utviding i regionen.

Det er lagt opp til at EUs stats- og regjeringssjefar skal gje si støtte til strategien på toppmøtet i juni. Det bulgarske EU-formannskapet legg stor vekt på Vest-Balkan. I ei [nyheitssak frå EU-delegasjonen 8. januar](#) om prioriteringane, blir formannskapet omtalt som eit «balkansk formannskap». Mellom anna er Bulgaria vertskap for eit Balkan-toppmøte seinare i mai. Det er også venta at det rumenske EU-formannskapet våren 2019 vil prioritere denne regionen. [EUs justis- og innanriksministrar](#) drøfta sikkerheitspolitisk samarbeid med Vest-Balkan på sit møte 8. og 9. mars.

I debatten om Kommisjonens strategi i Europaparlamentet i februar uttrykte dei største politiske gruppene generell støtte til strategien. Samstundes som det er lite støtte for tyrkisk EU-medlemskap, er det fleire som meiner landa på Vest-Balkan har ein naturleg plass i EU. Mange meiner dette vil bidra til stabilitet og sikkerheit i heile Europa. Samstundes er det nok mange som er skeptiske til utviding med landa på Vest-Balkan på kort sikt. Europaparlamentet har den seinare tida hatt debattar om negativ utvikling i rettsstatssituasjonen i fleire EU-land ([sjå nedanfor](#)). Dette omfattar i tillegg til Polen og Ungarn også Malta og Romania. Mange av gruppene i Europaparlamentet har vore og er forsiktige med å kritisere regjeringar frå eigen politisk familie. Likevel er det nok mange som ser at det kan påverke EU-samarbeidet negativt om ein tek inn nye land som ikkje har orden i eige hus. Utfordringa er å finne ein balanse mellom gulrot (til å gjennomføre positivt reformarbeid) og pisk (forsinka medlemskap).

Den norske regjeringa deler Kommisjonens syn på at det er viktig å arbeide for stabilitet og fremme reformer i landa på Vest-Balkan. I ei [pressemelding 7. mars i år](#) uttalte utanriksminister Ine Eriksen Søreide at «Det er viktig at landene på Vest-Balkan lykkes i sine bestrebelser slik at de igjen kan bidra til utvikling, samarbeid og sikkerhet i Europa. Det er både i Europas og i Norges interesse». Noreg vil nær doble bistanden til regionen frå 175 millionar i 2017 til 319

millionar i 2018. Regjeringa skriv at den norske bistanden skal bidra til samarbeid og forsoning i regionen, økonomisk vekst og jobbskaping, godt styresett og kamp mot korrupsjon, vern av minoritetar og styrka sivilsamfunn. Prioriteringane vil vere ulike mellom landa både ut i frå nasjonale behov og prioriteringane til EU og andre gjevarland. Under EØS-midla ([sjå nedanfor](#)) er det også oppretta eit fond for regional samarbeid på 34,5 mill. euro som også kan gå til land på Vest-Balkan i samarbeid med minst to mottakarland i EU. Det var i samband med lanseringa av vegvalsmeldinga i 2017 at regjeringa fyrst annonserte auken i innsatsen mot Vest-Balkan. Daverande utanriksminister Børge Brende uttalte til [Bistandsaktuelt 23. juni 2017](#) at «Vest-Balkan kan eksplodere, og det kan skje raskere enn vi tror». Bistandsaktuelt viste til at auken kom overraskande etter fleire år med nedtrapping av støtta til regionen.

EØS-midlene

EU og EØS/EFTA-landene undertegnet i mai 2016 avtale om en ny periode for EØS-midlene (2014-2021). Formålet er som tidligere å redusere sosiale og økonomiske ulikheter i Europa. Norge skal bidra med om lag 2,8 milliarder euro i den nye perioden. Dette utgjør 97,7 % av bidraget, mens Island dekker 1,6 % og Liechtenstein 0,7 %. Norge har lagt vekt på tre satsingsområder i perioden:

- 1) Innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft;
- 2) miljø, energi og klima; og
- 3) justis- og innenrikssaker.

EEA AND NORWAY GRANTS 2014-2021

Det fremforhandles nå rammeavtaler med hvert mottakerland. Så langt er avtaler med Romania, Slovakia, Bulgaria, Malta, Estland, Portugal, Hellas, Tsjekkia, Polen, og Latvia klare. I [Europautvalget 7. februar](#), sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide at de siste forhandlingene med mottakerlandene av EØS-midler forventes slutført i løpet av de nærmeste månedene: «Regjeringa vil passe på at midlene i særlig grad støtter opp under tiltak som er knyttet til demokratiutvikling og rettsstat. Der har vi jo, som utvalget er godt kjent med, noen utfordringer i enkelte europeiske land for tida».

I tillegg til de tre prioriteringsområdene nevnt ovenfor, har regjeringen også understreket viktigheten av å styrke sivilsamfunnet, forsvare ytringsfriheten og beskytte menneskerettighetsforkjempere og andre utsatte grupper i Europa. I flere EØS-land er disse verdiene nå under økende press, som i Polen og Ungarn. Dette har gjort forhandlingene om nye rammeavtaler krevende (se nedenfor).

I den nye perioden er det også tre fond for hhv. kamp mot ungdomsledighet (65,5 mill. euro), for anstendig arbeid (12,5 mill. euro) og for regionalt samarbeid (34,5 mill. euro). Sistnevnte kan også anvendes i EUs nabolag (for eksempel landene på Vest-Balkan, jf. [omtale ovenfor](#)) så lenge minst to EØS-mottakerland også er med i samarbeidet.

Offentlige myndigheter i giver- og mottakerlandene deler ansvaret for gjennomføringen av ordningene, selv om måten ordningene er lagt opp på legger ekstra mye ansvar hos mottakerlandene.

Polen og Ungarn

Polen er største mottaker av EØS-midlene med i overkant av 809 millioner euro for perioden 2014-2021. Forhandlingene med den polske regjeringen om en rammeavtale for bruk av disse midlene tok lang tid, men det ble oppnådd enighet i oktober 2017. Forhandlingene var vanskelige fordi [Polen ønsket politisk kontroll](#) med den delen av midlene som skal gå til sivilsamfunnet. Landet ønsket at tildelingen skulle forvaltes av et nytt nasjonalt senter for utvikling av sivilsamfunnet, som skulle legges direkte under statsministeren. Norges klare posisjon var at midlene må forvaltes av en organisasjon som er uavhengig av polske myndigheter. I [Europautvalget 7. juni 2017](#) sa daværende EU- og EØS-statsråd Frank Bakke-Jensen at «det er uaktuelt å fravike prinsippet om at det skal være uavhengighet, rett og slett fordi vi skal bygge sivil sektor. Det er viktig for et liberalt demokrati.» Da det ble oppnådd enighet med Polen i oktober sa han at dette var ivarettatt.

Også forhandlingene med Ungarn har vært vanskelige og her var det uenighet om forvaltningen av midler til sivilsamfunnet også i forrige periode. [Norge stoppet våren 2014 utbetalinger av EØS-midler til Ungarn](#) fordi landet ensidig hadde endret organiseringen av forvaltningen av midlene på en måte som brøt med regelverket og inngåtte avtaler. Den gang var [statsråd Helgesen skuffet og overrasket over mangelen på respons fra EU](#) knyttet til utviklingen i landet. For perioden 2014-2021 er det ennå ikke enighet om en rammeavtale. Mens en avtale med Polen altså ble fremforhandlet i oktober i fjor, er avtalen med Ungarn ennå ikke klar. [Aftenposten](#) skriver 25. februar at det fortsatt forhandles. Statssekretær Audun Halvorsen i Utenriksdepartementet uttalte at: «Vi fokuserer nå på å finne løsninger for en ny periode, ikke på hypotetiske spørsmål om hva som vil skje dersom vi ikke kommer frem til enighet. Vi klarte dette etter krevende forhandlinger med Polen, og vi har god tro på at dette vil være mulig også med Ungarn».

Forhandlingene med Polen og Ungarn har fått oppmerksomhet også utenfor Norge. The Economist har tidligere omtalt uenigheten om forvaltningen av midlene til det sivile samfunn, og [EUobserver](#) skrev om enigheten mellom Norge, Polen og Ungarn i fjor høst. Statsminister [Solberg drøftet forhandlingene med Polen og Ungarn med visepresident i Kommisjonen](#), Frans Timmermans, i Brussel 19. oktober 2017. Solberg sa regjeringen i et mottakerland ikke kan «ha direkte innflytelse på hvilke organisasjoner som får støtte». Timmermans uttalte til NTB at han og Solberg «er helt enige i denne saken. Vi har nøyaktig samme tilnærming».

Rettsstatsprinsipp og EUs langtidsbudsjett

Internt i EU har det også vært drøftet hvordan utviklingen spesielt i Ungarn og Polen skal møtes. Europaparlamentet har drøftet situasjonen gjentatte ganger. Kommisjonen har i mange år hatt dialog med de to landene om utviklingen. [I desember kunngjorde Kommisjonen](#) at det er en risiko for at Polen vil bryte med rettsstatsprinsippene. Dette knytter seg spesielt til politisk kontroll som setter domstolenes uavhengighet i fare. Kommisjonen innledet derfor en prosedyre i samsvar med artikkel 7.1 i trakten om EUs virkemåte. Det medfører at Polen i første omgang fikk tre måneder på seg til å gjøre endringer og informere Kommisjonen om disse. Europaparlamentet vedtok en ikke-bindende [resolusjon om Polen 1. mars](#) som støtter iverksetting av artikkel 7-prosedyren. Resolusjonen ble også omtalt i [Politico](#). Polen har frist til 20. mars på å svare på Kommisjonens anbefalinger. Ifølge [Reuters](#) har Polen gitt signaler om en

viss vilje til å justere sin lovgivning. Samtidig skriver [EUObserver 14. mars](#) at en irsk dommer har spurt EU-domstolen om en polsk statsborger kan utleveres til Polen. Polen ønsker vedkommende utlevert i forbindelse med en narkotikasak. Den irske dommeren spør EU-domstolen om han vil få en rettferdig domstolsbehandling i hjemlandet.

Dersom Kommisjonen ikke er fornøyd med tilpasningene i Polen fortsetter en prosess som i siste instans kan medføre at landet mister stemmeretten i Rådet. Dette krever imidlertid enstemmighet blant de øvrige medlemslandene og det er ikke ventet at Ungarn vil støtte et slikt vedtak. [Euractiv skrev 13. mars](#) at også de baltiske landene er mot å innføre sanksjoner. Det vil altså trolig være vanskelig å enes om et vedtak om å ta vekk stemmeretten fra Polen eller andre land. Derfor har flere tatt til orde for at andre virkemidler må vurderes. Blant annet har både svenske og tyske politikere vist til at det bør få budsjettmessige konsekvenser dersom noen land bryter med grunnleggende EU-prinsipper. Dette kan få konsekvenser når EU nå skal starte drøftingene om det neste langtidsbudsjettet.

Den tyske forbundskansleren Angela Merkel sa i februar at solidaritet ikke bare går en vei og at alle medlemsland må respektere de grunnleggende verdiene som EU bygger på. Den svenske regjeringen la nylig fram sine [prioriteringer for EU-arbeidet i 2018](#). Her slås det fast at EU-samarbeidet bygger på noen grunnleggende verdier som det ikke kan forhandles om. Det heter videre at den svenske regjeringen «kommer att fortsätta stödja kommissionens ansträngningar att hävda de gemensamma värdena, och under 2018 verka för att det tas fram flera och mer effektiva verktyg för att hindra överträdelser av dem och för att värna rättsstatens principer inom hela EU». Det heter også i dokumentet at i forbindelse EUs langtidsbudsjett skal den svenske regjeringen arbeide for at "alla medlemsstater står upp för våra gemensamma värderingar och fattade beslut. EU-medlemskap medför både rättigheter och skyldigheter. Det måste kosta att inte ta ansvar." Kommisjoen skal etter planen legge fram sitt forslag til langtidsbudsjettet i starten av mai.

Brexit

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide har varslet at hun vil si noe om status i brexit-forhandlingene og om norske vurderinger i forkant av Det europeiske råds toppmøte 22.-23. mars.

På dette EU-toppmøtet er EUs stats- og regjeringssjefer forventet å vedta et endelig mandat for forhandlingene om en fremtidig avtale med Storbritannia.

Siden forrige europautvalgsmøte har også Europakommisjonen presentert et utkast til endelig skilsmisseavtale, inkludert premissene for en overgangsordning. Håpet er å ferdigforhandle disse med Storbritannia før et brexit-toppmøte i EU i oktober 2018.

På sin side har Theresa May og opposisjonsleder Jeremy Corbyn siden forrige europautvalgsmøte gitt sine fremtidsvisjoner for forholdet til EU i sine respektive brexit-taler i Storbritannia.

For å fremstille siste utvikling mer overordnet, starter vi teksten denne gang med en grafisk tidslinje på neste side. Så kommenterer vi de ulike prosessene og betydningen for Norge i mer detalj etter det.

Tidslinje

Desember 2017	<ul style="list-style-type: none">• Politisk enighet om en skilsmisse:<ul style="list-style-type: none">• ingen fysisk grense Irland/Nord-Irland• en rolle for EU-domstolen mht. borgeres rettigheter også etter skilsmissen• finansielle bidrag i størrelsesorden 40-50 mrd. euro + budsjettbidrag 2019-2020
Januar 2018	<ul style="list-style-type: none">• EU vedtar retningslinjer for en overgangsordning:<ul style="list-style-type: none">• Storbritannia forblir i EUs tollunion og i det indre marked• Storbritannia må godta alle regler (også nye), EU-domstolens kontroll, og budsjettbidrag...• ...men uten å være EU-medlem, mao. uten å sitte ved bordet.
Februar 2018	<ul style="list-style-type: none">• Europakommisjonens utkast til skilsmisseavtale:<ul style="list-style-type: none">• Nord-Irland må forbli i EUs tollunion og indre marked for å unngå en fysisk grense• May protesterer: "no UK prime minister could ever agree to it"
Mars 2018	<ul style="list-style-type: none">• EU-utkast til forhandlingsmandat for en fremtidig avtale<ul style="list-style-type: none">• handelsavtale• Europaparlamentet-uttalelse<ul style="list-style-type: none">• assosieringsavtale• Theresa May-tale<ul style="list-style-type: none">• unik avtale, differensiert tilnærming til det indre marked• Jeremy Corbyn-tale<ul style="list-style-type: none">• en tollunion med EU, mer vag mht. det indre marked• EØS: frist for å melde seg ut av EØS-avtalen (1 år før brexit)<ul style="list-style-type: none">• uklart om eller evt. hvordan Storbritannia vil gjøre dette
Mars-oktober 2018	<ul style="list-style-type: none">• Sluttforhandlinger om en endelig skilsmisseavtale og overgangsordning
Oktober 2018	<ul style="list-style-type: none">• EU/brexit-toppmøte i Brussel hvor målet er å godkjenne skilsmisseavtalen og overgangsordningen
Oktober 2018- mars 2019	<ul style="list-style-type: none">• Ratifisering av skilsmisseavtalen og overgangsordningen i Europaparlamentet og i det britiske parlamentet
Mars 2018- mars 2019	<ul style="list-style-type: none">• Forhandlinger om et rammeverk for en fremtidig avtale<ul style="list-style-type: none">• Formelle forhandlinger om selve avtalen kan ikke starte før Storbritannia formelt er et tredjeland etter mars 2019
Mars 2019- desember 2020	<ul style="list-style-type: none">• Overgangsperioden<ul style="list-style-type: none">• Storbritannia og EU forhandler om en fremtidig avtale

Skilsmissen

Forhandlingene om en endelig skilsmisseavtale går nå inn i sluttfasen (mars-oktober d.å.). De vil ta utgangspunkt i [den politiske enigheten mellom EU og Storbritannia](#) fra desember 2017.

Denne innebar kort at det ikke skal være noen fysisk grense («*hard border*») mellom Irland og Nord-Irland og at Belfast-avtalen skal opprettholdes, at EU-domstolen vil få en rolle mht. borgeres rettigheter også etter brexit, og at de finansielle forpliktelsene til Storbritannia vil bli rundt 45-50 mrd. euro. [Les mer om den politiske enigheten i informasjonspakken til Europautvalget 13. desember.](#)

Av de politiske spørsmålene man ble enige om i desember er det fremdeles store utfordringer knyttet til grensespørsmålet Irland/Nord-Irland. Her ser partene fremdeles ut til å ha ulike oppfatninger av hvordan dette kan løses.

Europakommisjonen foreslår i sitt [utkast til skilsmisseavtale](#) at Nord-Irland må forbli i EUs tollunion og indre marked, noe som vil bety at den handelspolitiske grensen flyttes til Irskesjøen. Theresa May har på sin side gitt en [skriftlig garanti](#) til Nord-Irland om at *hele* Storbritannia vil forlate EUs tollunion og EUs indre marked, og at Storbritannia på ingen måte skal splittes opp (rent regulatorisk). Hennes reaksjon til Kommisjonens forslag var også: *“no UK prime minister could ever agree to it”*.

Overgangsordningen

Det er Storbritannia selv som har ønsket en overgangsperiode, eller implementeringsperiode som den britiske regjeringen ønsker å kalle det. EU har i sine retningslinjer for forhandlingene og i utkastet til skilsmisseavtale foreslått at denne skal gjelde fra mars 2019 t.o.m. desember 2020. Storbritannia må i denne perioden respektere hele EU-retten (inkludert nye lovvedtak), budsjettforpliktelser og juridisk kontroll, men uten å være med i EUs politiske strukturer. Storbritannia forblir med dette i det indre marked og i EUs tollunion, og alt fortsetter som før t.o.m. 2020, inkludert fri bevegelse av personer, bortsett fra at Storbritannia ikke lenger er EU-medlem.

EU foreslår videre at Storbritannia i overgangsperioden vil være bundet av alle forpliktelser som EU har inngått i internasjonale avtaler og avtaler med tredjeland (f. eks. handelsavtaler), men uten å kunne delta i felles institusjoner etablert under disse avtalene. Dette forutsetter selvsagt at en slik tilknytning er akseptabel for alle internasjonale partnere. Siden Storbritannia forblir i tollunionen t.o.m. 2020 vil de i denne perioden også måtte følge EUs handelspolitikk, uten å ha noen direkte innflytelse på denne. Storbritannia kan i samme periode ikke være bundet av egne handelsavtaler (de kan muligens fremforhandle og signere slike avtaler, men de kan ikke tre i kraft før etter overgangsperioden).

Tre spørsmål har fått særlig oppmerksomhet mht. en overgangsordning: fri bevegelse av personer, tilknytningen til EUs handelsavtaler, og hvordan Storbritannia skal konsulteres når nytt EU-regelverk utformes. Les mer i [informasjonspakken til Europautvalget 7. februar 2018](#).

En fremtidig avtale

Siden forrige europautvalgsmøte i februar er det kanskje mht. den fremtidige avtalen at mest har skjedd og blitt sagt både i EU og i Storbritannia.

EUs utkast til mandat

7. mars kom presidenten for Det europeisk råd, Donald Tusk, med et [utkast til retningslinjer for de fremtidige forhandlingene](#). Disse skal diskuteres og vedtas på EU-toppmøtet 22.-23. mars. Det legges opp til en «ambisiøs», men tradisjonell handelsavtale. Det understrekes at dette ikke bør komme som noen overraskelse, når den britiske regjeringen ønsker å gå ut både av det indre marked og av EUs tollunion:

Utkastet legger i utgangspunktet opp til tollfri handel på varer (som i dag), et tollsamarbeid som tilpasses dette, og også samme gjensidig adgang til hverandres fiskerisoner som i dag. På tjenester, derimot, legges det opp til mer begrenset handel enn i dag.

Når det gjelder flytrafikk, ønsker EU å opprettholde samkvemmet med Storbritannia, noe som vil kreve en egen luftfartsavtale. Britisk adgang til EU-programmer vil være lik den adgangen tredjeland har til de ulike programmene (Israel deltar f.eks. i Horisont 2020).

Tusk understreker videre at Storbritannia vil måtte tilpasse seg EU og internasjonale standarder for å sikre et «*level playing field*» i det fremtidige forholdet. Man vil også måtte innføre effektive mekanismer for å overvåke gjennomføring nasjonalt og sikre god tvisteløsning.

Det spekuleres i om EU i forhandlingene vil holde noe tilbake og ikke gi Storbritannia en altfor god avtale siden de da vil være bundet av klausuler i noen av sine nyere handelsavtaler (f.eks. med Canada og Japan) om å gi disse landene samme vilkår, men det står ikke noe om dette i utkastet.

Uttalelse fra Europaparlamentet

[Europaparlamentet vedtok 14. mars](#) en uttalelse om det fremtidige forholdet. Det foreslås at EU og Storbritannia inngår en assosieringsavtale. Man ønsker med dette et svært tett samarbeid, basert på gjensidighet. Samtidig understrekes det at tredjeland ikke kan ha samme fordeler og rettigheter som EU- og EØS-land og at en dyptgående handelsavtale må innebære en rolle for EU-domstolen. Det understrekes også at begrensninger på fri bevegelse av finansielle tjenester er helt vanlig i slike avtaler. Utkastet er kanskje mer detaljert enn utkastet fra Tusk og oppfordrer blant annet til at skattesamarbeid bør være en integrert del av en fremtidig avtale med Storbritannia.

Det er blitt spekulert litt i om Europaparlamentets forslag til assosieringsavtale er [mer imøtekommende overfor britene](#) enn Tusks forslag til en handelsavtale, og om Verhofstadt har forvandlet seg til en uventet støttespiller for britene. I en uttalelse avviser Verhofstads talsperson dette og sier: *“It’s not a matter of good cop/bad cop. The European Parliament wanted to find a way forward between the red lines of the U.K. government on the one hand and on the other hand the principles of our Union as repeated by the Council and with which we fully agree.”*

Mays brexit-tale

I sin [tale 2. mars](#) var Theresa May tydelig på (og kanskje tydeligere enn tidligere) at brexit *vil* få konsekvenser for britenes adgang til det europeiske markedet (den vil bli mindre enn før); at EU-lovgivning og EU-domstolen *vil* fortsette å påvirke Storbritannia også etter Brexit; og at Storbritannia *vil* stå overfor vanskelige valg mellom suverenitet og markedsadgang. Blant annet var hun tydelig på at britisk finanssektor ikke lenger vil dra nytte av såkalte «passporting» rettigheter etter utmeldingen av EU.

Samtidig argumenterte hun for et svært omfattende og dypt samarbeid - hun ønsker den mest omfattende og dyptgående handelsavtalen mellom to land noensinne. Hun understreket som spesielt viktig fortsatt tett samarbeid på blant annet energi, dataflyt (viktig for tjenestenæringen), finans, fri bevegelse av personer (viktig så lenge Storbritannia selv styrer migrasjonspolitikken) og varehandel (et godt regime for gjensidig godkjenning og toll). For å oppnå denne type tett samarbeid sa hun at britene nødvendigvis vil måtte ha samme standarder og regler som EU, og tett regulatorisk samarbeid på mange områder. *Men*, britene skal selv bestemme de (samme) reglene og standardene og stå fritt til å endre disse på et hvert fremtidig tidspunkt. *Og*, nivået på integrasjonen mellom de to regulatoriske regimene vil ikke være det samme på alle områder. Med andre ord en differensiert tilnærming.

May sa at den fremtidige avtalen vil måtte inneholde en tvisteløsningsmekanisme som er “completely independent”, og at denne må kunne løse konflikter raskt og rettferdig.

I denne sammenheng kan det være interessant å følge med på hvilken type tvisteløsning EU og Sveits til slutt faller ned på i sine [pågående forhandlinger om et nytt rammeverk](#) for sine bilaterale avtaler. [EU åpnet i januar for å se på en løsning med voldgiftsdomstol](#) bestående av tre dommere – fra hver av partene, samt en uavhengig valgt dommer.

Theresa May understreket i talen også viktigheten av å delta i sentrale EU-tilsyn for britene (som luftfart, medisiner, og kjemikaler). Hun ønsker å delta som fast observatør og med de reglene dette innebærer (inkludert på finansielle bidrag). Dette ligner den modellen Norge nå følger. Hun problematiserer ikke de suverenitetsutfordringene knyttet til dette utover å si at det er det britiske parlamentet som forblir suverent og som bestemmer om Storbritannia skal følge reglene (og vedtakene) til tilsynene. Velger de ikke å gjøre det, er hun tydelig på at det vil få konsekvenser for deltakelse og markedsadgang.

Til tross for at EU ønsket velkommen en (mer) realistisk tone innledningsvis i talen til May, bar reaksjonene fra EU også preg av at man så dette som «cherry-picking», noe Tusk i sitt utkast til forhandlingsmandat noen dager senere avviste muligheten for.

Corbyns brexit-tale: felles tollunion?

Theresa May var i talen veldig opptatt av å finne et tollregime med EU som tillater fortsatt fri bevegelse av varer mellom EU og Storbritannia, men som *ikke* knytter Storbritannia til EUs tollunion. Å stå utenfor tollunionen er viktig for å sikre en selvstendig britisk handelspolitikk etter utmeldelsen.

Labour har i motsetning til regjeringen [gått inn for å forbli i en tollunion med EU](#). Med en slik løsning, om EU skulle godta den, vil Storbritannia fortsatt handle varer tollfritt med EU, men vil også bli omfattet av EUs felles tollregime overfor tredjeland.

Litt avhengig av hvordan type tollavtale EU og Storbritannia eventuelt vil inngå, byr en slik løsning allikevel på en del utfordringer. Fri flyt av varer mellom EU og Storbritannia vil kreve at Storbritannia følger samme produktstandarder og regler som gjelder i dagens indre marked. Siden en tollunionsavtale normalt bare vil gjelde varer, vil Storbritannia også måtte fremforhandle en avtale med EU på alle andre områder, særlig tjenester. Labour har ikke vært like tydelig på hvilket forhold de ønsker til det indre marked. Mens en del av partiet har kommet med et [opprop om å forbli i det indre marked](#), har [Corbyn vært noe vagere](#).

Spørsmålet blir også om Storbritannia proaktivt vil gå ut i verden og slutføre tjenesteavtaler med tredjeland dersom de skulle forbli en tollunion på varer med EU.

Man kan også se for seg en viss frustrasjon i Storbritannia dersom landet skal være omfattet av EUs handelsavtaler uten å ha noen særlig innflytelse på utformingen av disse. Labour ønsker å forhandle med EU om muligheten for å få nettopp slik innflytelse, men dette er på ingen måte gitt. Tyrkia har ingen slik innflytelse til tross for å være i en tollunion med EU. De opplever også at mens EUs partnerland får adgang til det tyrkiske markedet for sine varer ved nye handelsavtaler, er det ikke gitt at partnerlandene gir Tyrkia samme adgang til sine markeder. Hva vil motivasjonen for partnerlandene være for dette når de allerede har fått adgang til hele tollunionen? Nå er nok Storbritannia en langt mer attraktiv handelspartner enn Tyrkia for mange partnerland, men det er ikke gitt at alle EUs partnerland vil gi Storbritannia samme markedsadgang som EU. Uansett, vil Storbritannia måtte forhandle avtaler med alle EUs partnerland for å sikre så lik markedsadgang til disse som mulig.

Og hva blir egentlig forholdet til land som Norge dersom EU og Storbritannia skulle inngå en tollunionsavtale? For Norge kan et slikt scenario i utgangspunktet være positivt, siden man da normalt vil ha samme adgang til det britiske markedet som i dag. Samtidig, vil det gjøre det vanskelig å forhandle bedre markedsadgang for fisk enn i dag fordi Storbritannia da vil være bundet av de tollsatsene EU har overfor Norge. Bedre adgang til det britiske markedet for norsk fisk har vært noe regjeringen har nevnt som ønskelig dersom man skulle forhandle om en bilateral handelsavtale med Storbritannia post-brexit.

Norske vurderinger

Den norske regjeringen har understreket at brexit ikke endrer Norges forhold til EU. Dette forblir forankret i EØS-avtalen og andre avtaler med EU. Samtidig har regjeringen sagt den vil følge tett hva en skilsmisseavtale og en eventuell overgangsordning mellom Storbritannia og EU vil bety for det indre marked og for forholdet til Storbritannia. Regjeringen har vært tydelig på at Norge ønsker muligheten til å bli inkludert i felles løsninger som berører det indre marked.

Skilsmisse- og overgangsavtale

Når Storbritannia går ut av EU i mars 2019, går landet også formelt ut av EØS. Artikkel 126 i EØS-avtalen fastslår at for å være part til EØS-avtalen må man være enten EU-medlem eller EFTA-medlem. Med Mays og EUs siste uttalelser vil Storbritannia være hverken eller fra mars 2019. Samtidig ser det ut til å være en forståelse både i (deler av) Storbritannia og i EU (jf. EUs nye retningslinjer for forhandlingene om en overgangsordning) at Storbritannia i en periode fra mars 2019 til desember 2020 fortsatt vil delta i det indre marked på samme vilkår som før. Theresa May har også tidligere uttalt at rettigheter som gis EU-borgere i Storbritannia også skal utvides til å gjelde EØS EFTA-borgere.

På [europautvalgsmøtet i februar 2018](#) understreket utenriksminister Ine Eriksen Søreide at den overgangsordningen det nå legges opp til vil binde Storbritannia til EUs lovverk i hele overgangsperioden, inkludert alle internasjonale avtaler som Storbritannia har vært bundet av som EU-medlem. Dette vil si at Storbritannia også vil være bundet av EØS og Norges andre avtaler i EU i overgangsperioden. Eriksen Søreide sa dette var i tråd med regjeringens syn: «Vi mener det er positivt dersom dette blir løsningen til slutt, fordi det vil gi norske borgere og næringsliv forutsigbarhet og like vilkår».

Utenriksministeren var opptatt av at slik det nå foreslås, vil ny EU-lovgivning som trer i kraft i overgangsperioden, også automatisk gjelde for Storbritannia. Hun understreket også at det var av spesiell interesse for Norge at spesielle konsultasjonsmekanismer vil kunne etableres for å fastsette fiskekvoter i overgangsperioden.

Politisk sett trenger derfor ikke en skilsmisse- eller overgangsordning å by på problemer for EØS EFTA-landene så lenge både EU og Storbritannia er enige om at løsningene som gjelder det indre markedet, også skal omfatte EØS EFTA. Men hvordan dette rent formelt eller juridisk blir løst blir allikevel interessant å se. På europautvalgsmøtet i februar sa utenriksministeren at man på norsk side ser på juridiske løsninger for hvordan de delene av utmeldingsavtalen og overgangsordningene som berører EØS, og også de øvrige norske avtalene med EU, kan gjøres gjeldende også for Norge: «At vi får på plass de samme ordningene som EU vis-à-vis Storbritannia, og at de trer i kraft samtidig, betyr at vi sikrer likebehandling av norske interesser i det indre marked, som er vårt eget hjemmemarked. Det er for norske interesser veldig viktig».

Fremtidig avtale med Storbritannia

Både EU og Storbritannia legger nå til grunn at det fremtidige forholdet dem imellom vil basere seg på en omfattende handelsavtale. Theresa May argumenterer for en unik avtale og avviser med det EØS-modellen (igjen). Donald Tusk (EU) fremmer en mer tradisjonell handelsavtale. For Norge betyr dette uansett at Storbritannia på lengre sikt (etter overgangsordningen) vil gå ut

av det indre marked helt, og at Norge, bilateralt eller gjennom EFTA, vil måtte forhandle en egen handels- og samarbeidsavtale med Storbritannia.

Regjeringen presenterte i november 2016 en [analyse](#) av Norges handelspolitiske interesser vis-à-vis Storbritannia. Den sa kort oppsummert at en bilateral avtale med Storbritannia må gi minst like god markedsadgang som EØS-avtalen. Utover dette vil det være ønskelig å forhandle om bedre markedsadgang for fisk enn det som er tilfelle innen EØS i dag.

EFTA-landene har alle etablert bilaterale dialoger med Storbritannia på embetsnivå for å bedre forståelsen for fremtidige handelspolitiske interesser. De fire EFTA-landene holder hverandre oppdatert om sine respektive prosesser. Det er per dags dato ikke noen felles EFTA-posisjon om det fremtidige forholdet, dvs. om det skal legges opp til en felles EFTA-handelsavtale med Storbritannia eller om hvert EFTA-land vil forhandle sin egen handelsavtale.

USAs handelshindre for stål og aluminium

«Det er svært uheldig at USA nå formelt har besluttet å innføre handelshindre for aluminium og stål, en beslutning som ser ut til å være proteksjonistisk motivert, selv om den begrunnes med nasjonal sikkerhet». [Dette sa utenriksminister Ine Søreide Eriksen](#) etter at den amerikanske presidenten hadde besluttet å innføre straffetoll på stål og aluminium.

Eriksen Søreide mener den amerikanske beslutningen kan komme til å bidra til å undergrave det multilaterale, regelbaserte handelssystemet. Dette er selve grunnvollen i den norske handelspolitikken, som understreket av Stortinget i [Innst. 101 S \(2015-2016\)](#) om *Globalisering og handel. Muligheter og utfordringer for Norge i handelspolitikken*.

USAs president Donald Trump besluttet 8. mars at USA skal [innføre straffetoll på 25 % på stål og 10 % på aluminium](#). Tiltakene vil i utgangspunktet tre i kraft to uker etterpå. Han begrunnet tiltaket med behovet for å beskytte nasjonal sikkerhet, basert på seksjon 232 i en handelslov fra 1962. Samtidig har han vært opptatt av å introdusere tiltak for å få ned handelsunderskuddet med ulike land.

I dag er [de største eksportørene av stål til USA](#) Canada, Brasil, Sør-Korea, Mexico og Russland, ikke Kina, som mange forventet de nye tiltakene faktisk var ment å ramme.

Straffetollen er ment å bidra til økt nasjonal produksjon og flere arbeidsplasser hjemme. Samtidig kan [dyrere nasjonal produksjon få negative konsekvenser lenger opp i verdikjeden](#) for de bedriftene som bruker stål og aluminium i sin produksjon, og også medføre tap av arbeidsplasser i andre sektorer av økonomien.

Reaksjonene fra allierte og handelspartnere verden over har vært mange og kritiske. Man har advart både mot handelskrig og vært kritisk til at tiltakene er begrunnet i nasjonal sikkerhet.

EUs handelskommissær uttalte 7. mars at [hun hadde problemer med denne begrunnelsen](#): “We have serious doubt about that justification, we cannot see how the European Union, friends and allies in NATO, can be a threat to national security in the U.S.”. Hun mener heller at det er økonomiske motiv for straffetollen: “From what we understand the motivation of the U.S. is an economic safeguard measure in disguise, not a national security measure. That means that the EU is entitled to retaliate under World Trade Organization rules.”

Utfordringen vil være hvordan WTO vil forholde seg til en eventuell klage eller tvist basert på nasjonal sikkerhet som begrunnelse. Vil det være like enkelt for WTOs tvisteorgan å gå inn på vurderinger av nasjonal sikkerhet som mer handelspolitiske eller økonomiske vurderinger? Og, skulle USAs handelspartnere ta saken til WTO, er det nå et reelt spørsmål om det i det hele tatt vil være mulig for WTO å avgjøre en tvist. Grunnen til dette er at tvisteløsningssystemet i WTO,

selve bærebjelken i det internasjonale handelsregimet, nå er i ferd med å bli lammet. Dette skyldes at nettopp USA blokkerer utnevnelsen av nye dommere til WTOs ankeorgan. Antallet dommere er nå nede i fire av syv, med nok en dommer forventet å slutte i september 2018. Med bare tre dommere vil ikke organet lenger være beslutningsdyktig. [Les mer i informasjonspakken til Europautvalget i februar.](#)

En annen bekymring ved innføring av straffetoll slik Trump nå har besluttet, er faren for handelskrig. Både lederen for IMF og WTO har advart mot dette.

Det er ingen land som vil stå igjen som vinnere av en handelskrig, [sier førsteamanuensis Jørgen Juel Andersen ved Handelshøyskolen BI](#). Økte tollsatser vil gi høyere kostnader i flere runder. Juel Andersen mener allikevel at det faktisk at disse kostnadene nettopp er så høye, også for Trump og USA, kan gjøre en handelskrig mindre sannsynlig: «Det er mye større forståelse for kostnadene ved proteksjonisme nå enn det var for eksempel i mellomkrigstiden, både i politikken og i markedet».

Mottiltak?

Til Aftenposten sier utenriksminister Ine Eriksen Søreide at [Norge ikke har forberedt mottiltak](#): «Jeg mener det bør være høy terskel for å skattlegge norske forbrukere og næringsliv ved å innføre hindre for import».

Ifølge Politico 14. mars har EU på sin side forberedt to lister med produkter hvor de vil vurdere å innføre straffetoll dersom USA ikke unntar EU fra sine opprinnelige tiltak. [Den første listen kan brukes umiddelbart og har som mål å treffe amerikanske produkter til en verdi av 2,83 mrd. euro](#). Den andre listen, med produkter til en verdi av 2,69 mrd. euro, skal [i følge WTO-regler](#) bare kunne brukes etter tre år. EU vil notifisere WTO at man anser den amerikanske straffetollen som “*safeguard measure in disguise*” dersom USA ikke unntar EU fra tiltakene.

Samtidig er det ikke full enighet innad i EU om muligheten for tilsvarende. [Italia har oppfordret Brussel til å holde igjen](#) og har advart mot den negative effekten av mottiltak. [Storbritannia har også oppfordret til måtehold](#) («*measured and proportionate response*»), selv om de støtter behovet for et tilsvarende om nødvendig.

Ifølge Politico 15. mars skal EUs medlemsland nå allikevel stille seg samlet bak Kommisjonens siste forslag om en mulig tre-steps-strategi: først, å innføre beskyttelsestiltak for industrier i EU som kan bli truffet av straffetollen; to, innføre WTO-kompatible svartiltak, og tre, mer langsiktig, å ta en tvist mot USA til WTO.

Mulighet for unntak?

Canada og Mexico er foreløpig unntatt fra straffetollen, men med forbehold om utfallet av de pågående NAFTA-forhandlingene, underforstått at disse bør gå i retning av amerikanske interesser.

Ifølge [VG 14. mars skal også Norge nå se ut til å bli unntatt fra straffetollen](#). VG viser til en kilde i den amerikanske administrasjonens arbeid med tollregimet. Det tette forholdet mellom Norge og USA skal være en viktig del av forklaringen. VGs kilde viser til at den amerikanske presidenten under statsminister Erna Solberg besøk til Det hvite hus i januar sa at Norge var en god kunde, alliert og venn. Samtidig har norske myndigheter så langt ikke fått noe varsel fra USA i noen retning om det nye tollregimet: «Vi har per i dag ikke mottatt noen notifisering om dette fra amerikanerne», uttaler UD til VG.

Trump har også åpnet for å unnta andre allierte, knyttet både til sikkerhetspolitiske og handelspolitiske argumenter eller krav. Dette skal allerede ha blitt nevnt i samtaler med

Australia hvor [Trump skal ha sagt at muligheten for en sikkerhetsavtale kan bidra til at landet blir unntatt fra tiltakene.](#)

EU har også prøvd å oppnå unntak fra straffetollen. Presidenten i Det europeiske råd, Donald Tusk, har oppfordret Trump til å sette seg ved forhandlingsbordet med EU igjen og heller gjenoppta TTIP-forhandlingene enn å innføre straffetoll mot en vennlig alliert. Heller handelsforhandlinger enn straffetoll med andre ord: [“Let me be clear: instead of risking a trade war, which he \[Trump\] seems eager to wage, we should be aiming for greater cooperation”.](#)

Forrige fredag uttalte EUs handelskommissær Cecilia Malmström at [“Europe is certainly not a threat to American internal security, so we expect to be excluded”.](#) Overfor USA har hun understreket at den nye straffetollen ikke adresserer det EU og USA er enige om er den store utfordringen mht. det globale stålmarkedet, nemlig overkapasitet pga. kinesisk statseid- eller statsstøttet overproduksjon. En representant for EU uttalte at *“We agree on the problems, not on the remedy”.*

Malmström møtte også 10. mars sine amerikanske og japanske kolleger i Brussel til diskusjoner om hvordan man kan [reducere problemet med overkapasitet mer globalt](#) og hvordan man kan jobbe sammen med dette overfor og i WTO. Felles klager til WTO (i stor grad overfor Kina) kan være en mulighet. Samtidig understreket Malmström at [USA på møtet ikke kom med signaler om at de nå vil starte å utnevne dommere til WTOs ankeorgan.](#) At USA har blokkert slike utnevelser over lengre tid truer nå ankeorganets beslutningsdyktighet.

Overfor EU har handelspolitiske krav fra Trump vært like dominerende som sikkerhetspolitiske krav. Trump har vært særlig kritisk til europeiske matsikkerhetsstandarder, som han mener er handelshindre for eksport av amerikanske landbruksprodukter. Fjerning av disse skal være et krav for å bli unntatt fra straffetoll og for å unngå straffetoll også på andre produkter som biler. I [en tale i Pennsylvania](#) skal Trump ha sagt: *“They have trade barriers, we can’t even sell our farming goods in there. They totally restrict us... I said ‘good, open up the barriers and get rid of your tariffs, and if you don’t do that, we’re gonna tax Mercedes Benz, we’re gonna tax BMW.”*

Etter møtet med den amerikanske handelsrepresentanten 10. mars skal EUs handelskommissær Cecilia Malmström, ifølge Politico, ha informert representanter fra EUs medlemsland om at USA vurderer fem retningslinjer for land som ønsker unntak fra straffetollen:

- *the historical trade volume with the U.S. on steel and aluminum, which would also be used for granting a yearly quota that would be exempted from the Trump tariffs,*
- *to what extent the partner contributes to fighting overcapacity by stopping dumped steel from entering its market through trade defense measures,*
- *whether the partner participates in the global forum on steel excess capacity,*
- *whether the partner supports anti-dumping and anti-subsidy disputes lodged by the U.S. in the World Trade Organization,*
- *and finally, whether the ally is an security partner of the U.S.*

Kommisjonen skal allikevel ha understreket at det fremdeles er uklart hvordan disse kriteriene vil bli anvendt i detalj.

Dette reflekteres også i [uttalelser fra utenriksminister Ine Eriksen Søreide](#): «Utgangspunktet i WTO er at det er meget begrenset adgang til å forskjellsbehandle mellom land. Det er derfor svært uheldig at USA legger opp til en prosess der noen kan forhandle seg fritak fra en generell bestemmelse. Vi vil søke klarhet i hva slags prosess USA nå tenker seg, men jeg forutsetter at Norge behandles på samme måte som andre allierte».

Betydningen for Norge

«Selv om det ser ut til at lite av norsk eksport vil bli direkte berørt i første omgang, berøres norsk næringsliv indirekte gjennom forverring av en allerede krevende situasjon på de globale markedene, ikke minst i Europa». Dette [sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide etter at Trump kunngjorde sitt vedtak](#).

Sjefsøkonom Kari Due-Andersen har påpekt at [norsk økonomi ikke vil være upåvirket dersom USA og EU gjør alvor av sine trusler om gjensidig straffetoll](#). Hun viser til at den økonomiske veksten i Norge har blitt trukket opp av en veldig sterk tilknytning internasjonalt, som har trukket opp aktiviteten i eksportnæringen: «Det er klart at med svakere internasjonal handel vil det ha mye å si for Norge, som er en liten, åpen økonomi, og veldig utsatt for hva som skjer internasjonalt».

Førsteamanuensis Per Botolf Maurseth ved BI mener det kan være både fordeler og ulemper ved innføring av straffetoll. På den ene siden kan Norge få mindre markeder å forholde seg til dersom USA og EU opplever lavere vekst. På den andre siden kan Norge få bedre konkurranseposisjon, f. eks. på EU-markedet, dersom amerikanske selskaper møter høyere toll.

Hydro har uttalt at de nå er [forberedt på høyere priser i USA](#). Selskapet advarer allikevel mot at tollene kan gå verst ut over USA selv. USA er det landet i verden der Hydro har flest ansatte. De diskuterte følgene av det amerikanske vedtaket internt allerede dagen etter at Trump hadde tatt sin beslutning: «Dersom det kommer en økning på importtollen på 10 prosent, vil det kunne øke prisen på primæraluminium i USA tilsvarende. Og det vil øke kostnadene på innsatsfaktoren for produsenter, og der er vi jo en aktør». Hydro understreker at prisøkningen imidlertid vil være lik for alle produsentene, og det vil isolert sett ikke endre Hydros konkurransevilkår i USA. Hydro advarer likevel mot de indirekte konsekvensene høyere tollsatser kan ha for amerikanerne.

Analysesjef Lars-Daniel Westby i Sparebank 1 Markets har uttalt at han frykter at [også norske rederier vil kunne tape på en handelskrig](#).

Andre aktuelle saker:

Under «Andre aktuelle saker» inkluderer vi saker som ikke er spilt inn til møtet av regjeringen, men som allikevel kan være av interesse for Europautvalget, med fokus på utviklingen i EU siden siste europautvalgsmøte i februar.

EUs forsvarssamarbeid og Pesco

Europautvalget ble orientert om EUs nye forsvarspolitiske samarbeid i Europautvalget 13. desember 2017. Daværende europaminister Marit Berger Røsland (H) understreket at: «[Regjeringen ønsker å videreutvikle og fordype det utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet med EU på områder av felles interesse](#)». Sentralt er både forsvarssamarbeidet Pesco og et nytt forsvarsfond. [Den 6. mars hadde Rådet sitt første møte i «Pesco-format»](#), hvor de vedtok de 17 første prosjektene, samt et veikart for utviklingen av samarbeidet framover. Her inngår blant annet arbeidet med å vurdere om også tredjeland, som Norge, kan delta. Regjeringen har den siste tiden vært aktiv med å fremme norske interesser på dette området.

[Pesco](#), et fordypet forsvarssamarbeid mellom 25 medlemsland, ble formelt vedtatt i desember 2017. Det skal legge til rette for at de landene som ønsker og evner å være med, sammen kan utvikle forsvarskapabiliteter, investere i felles prosjekt eller styrke den operasjonelle beredskapen. Danmark, Malta og Storbritannia står utenfor samarbeidet. Det legges *ikke* opp til at land utenfor EU kan bli med i Pesco, men tredjeland som Norge kan unntaksvis inviteres til å delta i enkeltprosjekter. (Se også [informasjonspakken til Europautvalget 13. desember 2017](#)).

Ifølge [veikartet som ble vedtatt 6. mars](#), vil neste steg være en vurdering av de nasjonale planene som beskriver hvordan deltakerlandene skal oppfylle de bindende forpliktelsene. Felles styringsregler for prosjektene skal vedtas av Rådet innen utgangen av juni 2018. Punkt 13 i veikartet omhandler tredjelands «unntaksvise deltakelse»: «Arbeidet med at utvikle disse generelle betingelser bør påbegyndes, så snart det fælles sæt forvaltningsregler for projekterne og oppstilling af rækkefølgen for opfyldelsen af forpligtelser er udarbejdet senest i juni 2018, og der bør med forbehold af en yderligere vurdering fra Rådets side i princippet vedtages en afgørelse inden udgangen af 2018 i individuelle projekter».

[De 17 første prosjektene](#), som nå er vedtatt, omfatter blant annet cyberforsvar, felles treningscentre, sanitetstjeneste, samarbeid om maritim sikkerhet og overvåking, og militær mobilitet. Tyskland og Italia skal lede fire prosjekter hver, Frankrike og Hellas to, og Belgia, Spania, Nederland, Litauen og Slovakia ett hver. Deltakelsen i de ulike prosjektene varierer. For eksempel deltar alle landene i prosjektet «Military Mobility», mens fire land deltar i «Harbour and Maritime Surveillance and Protection». Veikartet presenterer en tidsplan for forslag og vedtak av nye prosjekter, og det åpnes for at man kan komme med innspill allerede i mai. De nye prosjektene skal etter planen vedtas i november 2018.

Det er Tyskland og Frankrike som har vært de største pådriverne for det nye forsvarssamarbeidet. Ifølge [Aftenposten 28. februar](#) ønsker Tyskland å åpne for norsk deltakelse. Frankrike har vært blant landene som har holdt igjen, men da statsminister Erna Solberg besøkte Frankrikes president Emmanuel Macron i slutten av februar var signalene positive: «Macron var litt forbauset over at dette i det hele tatt var et tema, men de er opptatt av at europeisk forsvarsindustri skal dra nytte av dette, ikke land utenfor», sa Solberg.

EU arbeider også med å få på plass et europeisk forsvarsfond. Norge deltar, som eneste ikke-medlemsland, i det forberedende arbeidet knyttet til forskningsdelen av fondet, men er *ikke* invitert til å delta i den delen som gjelder anskaffelse og utvikling av nye forsvarskapabiliteter. Det permanente forsvarsfondet (EDF) skal være på plass i 2020. [Utenriksminister Ine Eriksen Søreide, sier til Aftenposten 17. februar](#) at det ikke er dramatisk for Norge å stå utenfor, men at det vil være mer gunstig for industrien om vi var med. Eriksen Søreide viser til at det er en betydelig proteksjonisme i mange land, men «vi håper EØS-avtalen kan gi oss en vei inn». Torbjørn Svendsen i FSI, interesseorganisasjonen for forsvars- og sikkerhetsindustrien, mener også manglende norsk deltakelse er uheldig, men viser til at det foreløpig er mange løse tråder. Det nye forsvarsfondet skal tilføres 15 milliarder kroner i året fra 2020. Svendsen påpeker at dette er et lite beløp sammenlignet med det totale forsvarsbudsjettet til NATO-landene i Europa (1900 milliarder kroner), og mener at det meste av pengene fortsatt kommer til å bli brukt på tradisjonelle samarbeidsprosjekter mellom to eller flere land.

Da [Europaparlamentet diskuterte](#) forsvarsfondet i januar i år, var det mange som mente at man må sikre at fondet går til EU-bedrifter og at resultatene fra prosjektet ender opp i EU, men der tredjeland kan delta i samarbeidet.

[Statssekretær i Forsvarsdepartementet, Tone Skogen, deltok 26. februar](#) på møtet i Europaparlamentets underkomité for sikkerhet og forsvar (SEDE). Skogen understreket at Norge ønsker å delta så tett som mulig i EUs forsvarssamarbeid, og bad om at det må utvikles på en inkluderende måte. Det er viktig at brexit ikke svekker den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken (FSFP), og at EU må legge til rette for at Storbritannia fortsatt kan delta i denne, sa Skogen. Videre viste hun til at Norge er en relevant partner og en stor kunde for EU, og at det vil være unaturlig å behandle forsvarsmarkedet ulikt fra resten av det indre markedet der vi er full deltaker. Norsk forsvarsindustri ønsker å bidra til forskning og utviklings samarbeidet i EU, men Norge er innstilt på å dekke egne kostnader. Det er uheldig om det blir en asymmetri mellom den tilgangen NATO gir Sverige og Finland, og den tilgangen Norge får i EU. Skogen sa at Norge derfor er glad for EUs mer strategiske tilnærming til partnerland, og avsluttet med å

understreke at hovedbudskapet er at Norge er glad for å kunne delta i FSFP. ([Se egen innberetning fra Per S. Nestande, Stortingets Brusselkontor](#)).

I et [nytt Policy Brief fra Nupi](#), skrevet av Øyvind Svendsen, er hovedbudskapet at Norge bør være tålmodig og pragmatisk. Notatet viser til at det på tross av politisk optimisme i EU, finnes viktige hindringer på veien til et utvidet forsvarssamarbeid i EU. I tillegg vil brexit «drastically changes the EU's third country environment». Svendsen argumenterer for at Norge bør vente til EU har fått på plass mer enn bare «biter av puslespillet», før man investerer politisk vilje og økonomiske ressurser. Generell motstand i Norge mot å avgi suverenitet er et annet argument for å gå mer forsiktig fram. Forfatteren mener at dersom EU lever opp til sine egne prinsipper, vil det ikke være for sent for et tredjeland som Norge å knytte seg til samarbeidet på et senere tidspunkt.

EU foreslår nytt arbeidsmarkedsbyrå

[Europakommisjonen la den 13. mars fram forslag til et nytt byrå](#): European Labour Authority (ELA). Forslaget er merket som EØS-relevant. Norge, Island og Liechtenstein, samt Sveits, er invitert til å delta som observatører.

Arbeidsmarkedsbyrået skal sikre at EUs regler håndheves på en rettferdig, enkel og effektiv måte. Det skal støtte medlemslandene i saker som angår grensekryssende mobilitet, som fri bevegelse av arbeidstakere, utstasjonering av arbeidstakere, koordinering av trygdeordninger, og samarbeidet mellom landene for å takle svart arbeid.

Det nye byrået skal ha tre hovedmål:

- *Informasjon.* det skal gi informasjon til borgere og bedrifter om muligheter, rettigheter og plikter når man bor, arbeider eller har virksomhet i et annet medlemsland.
- *Støtte opp om samarbeidet mellom de nasjonale myndighetene.* Dette gjelder i saker som berører flere land, for eksempel utveksling av opplysninger som kan sikre effektiv håndheving av EU-retten. Byrået kan også koordinere og støtte felles inspeksjoner og kontroller dersom medlemslandene ber om det, for eksempel for å bekjempe svindel og misbruk.
- *Megle og avgjøre tvister i grensekryssende konflikter.* Formålet er å fremme løsninger, blant annet ved uenighet mellom nasjonale myndigheter om anvendelsen av EU-regelverket. Dersom det er nødvendig skal byrået avgjøre tvister. Det skal oppfordre til samarbeid, for eksempel ved omstrukturering av virksomheter som berører flere medlemsland.

Arbeidsmarkedsbyrået vil dekke alle sektorer. Kommisjonen framhever spesielt transportsektoren, hvor de mener byrået kan gi operasjonell støtte til de nasjonale myndighetene, slik at man sikrer en rettferdig og effektiv håndheving av regelverket.

Forslaget skal nå behandles i Rådet og Europaparlamentet. Målet er at byrået skal starte arbeidet i 2019 og være fullt operativt i 2023. Antall ansatte skal da være 140.

[Forslaget er en oppfølging av den sosiale pilaren](#) som ble vedtatt i november 2017. Den omfatter 20 prinsipper og rettigheter for et velfungerende arbeidsmarked og velferdssystem. Danmark, som har vært en av pådriverne for den sosiale pilaren, er kritisk til at det foreslås ny lovgivning med utgangspunkt i pilaren. [Den danske arbeidsministeren Troels Lund Poulsen sendte 1. mars et brev](#) til EU-kommisær Marianne Thyssen, hvor han understreker at pilaren i seg selv ikke inneholder nye juridiske rettigheter eller forpliktelser, eller innebærer en utvidelse av EUs myndighet og oppgaver som følger av traktatene. Vedlagt brevet er den danske regjeringens posisjonsnotat om et nytt arbeidsmarkedsbyrå. [Danmark mener det ikke er behov for et EU-byrå på arbeidslivsområdet](#). Dersom det opprettes, må det ikke ha overnasjonal myndighet eller

påvirke nasjonale arbeidsmarkedsmodeller. (Se omtale i stortingsbibliotekets [EU/EØS-nytt 7. mars 2018](#)).

[Den svenske arbeidsministeren, Ylva Johansson \(S\) sa etter at forslaget ble lagt fram](#) at hun ser behovet for et arbeidsmarkedsbyrå, men at det er for tidlig å si om en ny myndighet er den beste løsningen. Samtidig mener hun at forslaget ikke griper inn i EU-landenes nasjonale kompetanse. Det er opposisjonen uenig i. Karin Enström, som er Moderaternas gruppeleder i Riksdagens EU-nämnd, mener forslaget vil gi øke overstatlig myndighet, og viser til at det ikke er støtte for forslaget i Riksdagen.

To andre initiativ knyttet til den sosiale pilaren ble også lagt fram 13. mars. Disse to, samt forslaget om et arbeidsmarkedsbyrå, omtales som «social fairness pakken»:

- [en henstilling om adgang til sosial beskyttelse for atypiske og selvstendige arbeidstakere](#).
- [en meddelelse om tilsyn med gjennomføringen av den sosiale pilaren](#), som en del av det europeiske semesteret.

På forhånd, allerede i desember, la Kommisjonen fram et [forslag til direktiv om klare og forutsigbare arbeidsvilkår](#), også omtalt som opplysningsdirektivet. Dette forslaget har Sverige vært kritisk til, og [1. mars vedtok Sveriges riksdag å sende en grunnlagt uttalelse](#) til EU om at de mener forslaget er i strid med nærhetsprinsippet. Begrunnelsen er blant annet at det i for stor grad vil gripe inn i den svenske arbeidsmarkedsmodellen.

Forslag til direktiv om klare og forutsigbare arbeidsvilkår er ikke merket som EØS-relevant. Det har utgangspunkt i den sosiale pilaren og er hjemlet i kapitlet om sosialpolitikk, som EØS EFTA-landene ikke er en del av. I og med at det skal erstatte direktiv 91/533/EØF, aktualiseres imidlertid spørsmålet om det likevel skal tas inn i EØS-avtalen, da nye forslag til lovendringer og revidering av eksisterende direktiver som er tatt inn i EØS-avtalen vil kunne ha effekt for Norge. (Se omtale av problemstillingen i [EU/EØS-nytt 31. januar 2017](#)).

Snøkrabbe, ildtopp, og geografiske indikatorer: EP med fokus på Norge

I forbindelse med behandlingen i Europaparlamentets Utenrikshandelskomité (INTA-komiteen) 20. februar av [utkast til innstilling for samtykke](#) til artikkel 19-avtalen mellom EU og Norge, var europaparlamentarikerne også opptatt av å diskutere tre andre saker relatert til Norge: snøkrabbe, ildtopp og geografiske indikatorer. Alle tre er beskrevet kort nedenunder.

[Artikkel 19 i EØS-avtalen](#) fordrer at EU og Norge med to års mellomrom skal gjennomgå vilkårene for handelen med basis landbruksvarer. Forhandlingene om avtalen som nå er til godkjenning i Europaparlamentet startet i februar 2015. EU og Norge kom til enighet våren 2017 ([les mer i informasjonspakken til EU/EØS-debatten i april 2017](#)), og [Stortinget godkjente avtalen i juni 2017](#).

I utkastet til INTA-komiteen anbefaler rapportøren at Europaparlamentet gir sin tilslutning til artikkel 19-avtalen. Utkastet skal nå behandles i plenum. Så langt har det ikke kommet endringsforslag til utkastet. Europaparlamentet må gi samtykke til avtalen før den trer i kraft, men kan ikke endre den.

Per Nestande ved Stortingets Brusselkontor [utarbeidet en oppsummering fra debatten om artikkel 19-avtalen i komiteen](#). INTA-komiteen virket i debatten fornøyd med avtalen med Norge: «*The present agreement will offer new trade opportunities for EU exporters and deepen relations between EU and Norway. It must become a step towards engaging on liberalising agricultural trade between the EU and Norway further, in particular trade in processed*

agricultural products which is hindered by high customs tariffs in Norway and towards resuming negotiations on geographical indicators».

Under debatten i komiteen kom man imidlertid også inn på tre andre saker som synes spesielt viktige for EU, og da særlig Europaparlamentet, i forholdet til Norge:

Snøkrabbe

Snøkrabbekonflikten mellom EU og Norge gjelder fiske i Svalbardsonen, hvor EU ensidig utstedte 20 lisenser til EU-fartøy i 2017 og, nå igjen, i 2018. EU mener at forskjellsbehandlingen av norske og utenlandske fartøyer er i strid med Svalbardtraktaten. [Norske myndigheter har et annet syn](#), og viser til at snøkrabben beveger seg på bunnen («sedentær art») og dermed skal forvaltes etter de samme prinsipper som gjelder generelt på sokkelen. I [informasjonspakken](#) til Europautvalget 17. desember 2017, er det nærmere redegjort for bakgrunnen for saken.

I debatten om artikkel 19-avtalen i INTA-komiteen snakket MEP Bendt Bendtsen (EPP, Danmark) på vegne av skyggerapportør Artis Pabriks (EPP, Latvia). Han ønsket artikkel 19-avtalen velkommen som et skritt i riktig retning, men viste til at noen «*pending issues particular in fisheries is overshadowing the progress*». Det er grunn til å tro at dette er en henvisning til snøkrabbesaken.

Jaroslav Walesa (EPP, Polen) er medlem av fiskerikomiteen i Europaparlamentet. Han uttalte under artikkel 19-debatten at det er et problem at Norge ikke respekterer internasjonale avtaler, herunder Svalbardtraktaten. Selv om snøkrabbekonflikten ikke er direkte relatert til handel med landbruksvarer, mente han likevel at det er vanskelig å snakke om noe annet når dette spørsmålet ikke er avklart.

I januar 2018 fremmet også MEP Walesa et skriftlig [spørsmål](#) til Kommissjonen om snøkrabbe. Spørsmålet gikk spesielt på om en “*EU shipowner could currently commercially fish for snow crab under the EU flag on the basis of the commercial fishing licence issued by the Norwegian authorities?*”

Kommissjonen [besvarte spørsmålet 6. mars](#): «*Regulation (EU) 2017/2403 on the sustainable management of external fishing fleets allows for fishing operations by Union fishing vessels under direct authorisation in the waters of a third country, subject to the conditions laid down therein. However, on the basis of the information available to the Commission, Norway does not currently issue commercial fishing licences to EU vessels for snow crab fishing*».

MEP Walesa hadde da allerede tatt initiativ til en interpellasjonsdebatt om «konflikten med Norge om snøkrabbe rundt Svalbard». Denne [debatten](#) ble holdt i plenum i Europaparlamentet i Strasbourg 18. januar 2018. Her tok MEPer fra Polen, Spania, Kroatia, Irland, Bulgaria, Romania og Latvia ordet mot Norge. Som en oppfølging av debatten, har fiskerikomiteen i Parlamentet vedtatt at det [skal utarbeides et utkast til resolusjon](#). Saksordfører er Alain Cadec (Frankrike, EPP). I det store og hele kan man si at det er i Europaparlamentet de mest høylytte protestene i EU er mot Norge i denne saken. [Europakommisjonen har imidlertid sendt \(eller skal sende\) en såkalt «Note Verbale» til det norske utenriksdepartementet](#). Dokumentet er unntatt offentlighet. Det ble behandlet i en arbeidsgruppe under Rådet 8. mars, og er et tilsvarende til UDs brev fra 30. desember i 2017.

Ildtopp (kalanchoe)

Etter klage om feiltarifiering fra Gartnerforbundet, skjerpet tollvesenet i 2016 kravet til dokumentasjon ved import av ulike hybrider av planten ildtopp (kalanchoe blossfeldiana). Dette førte til at visse hybrider av denne planten fikk økt toll ved import til Norge. Norske produsenter mener stadig at tollvesenet ikke håndhever importregimet godt nok og at planter som skulle ha 72 % toll derfor kan [importeres tollfritt i stort omfang til Norge](#).

I EU blir derimot innskjerpingen i den norske praktiseringen oppfattet som et proteksjonistisk tiltak. Landbrukskommissær Hogan har i et brev til norske myndigheter i 2017 bedt om en klargjøring av reglene for klassifisering av denne planten. Fra norsk side er det ennå ikke svart på dette brevet. I debatten om artikkel 19-avtalen i INTA-komiteen kritiserte Bendt Bendtsen (EPP, Danmark) Norge for den endrede klassifiseringen. Han mener den ikke er en teknisk sak, men proteksjonisme.

Geografiske indikatorer (GI)

I INTA komiteens utkast til artikkel 19-avtalen fremgår det at EU ønsker gjenopptagelse av forhandlingene med Norge om geografisk opprinnelsesmerking (geografiske indikatorer eller GI). Artikkel 19-avtalen må «...become a step towards engaging on liberalising agricultural trade between the EU and Norway further, in particular trade in processed agricultural products which is hindered by high customs tariffs in Norway and towards resuming negotiations on geographical indications». Europakommisjonen gjorde det i sitt innlegg i debatten klart at den ønsker gjenopptagelse av GI-forhandlingene med Norge, og at Kommisjonen står klar til nye samtaler med bakgrunn i artikkel 19 om to års tid.

GI-forhandlingene mellom Norge og EU ble lansert i november 2013, men ble suspendert etter anmodning fra den norske siden etter den femte forhandlingsrunden i april 2016. Forhandlingene var ment å beskytte 23 norske betegnelser, som eksempelvis Lofotlam, Hardangermoreller og Ringerikspotet.

EU har ved flere anledninger beklaget det de ser på som en norsk suspensjon av forhandlingene. Fra EUs side forhandlet man om 1000 matvarer med geografisk beskyttede betegnelser. Denne ubalansen i antall betegnelser utgjorde bakgrunnen for den norske suspensjonen av forhandlingene, ifølge et intervju med daværende statsråd Vik Aspaker i Nationen i mai 2016.

Det skal imidlertid også være en utfordring at det norske og europeiske merkesystemet på dette området har svært ulike innretninger. Dette gjorde det vanskelig å finne en løsning som kunne tilpasses begge systemene. Island har inngått en avtale med EU om slike indikatorar.

Et utvalg rettsakter:

Rettsaktene som er oversendt Stortinget i forkant av europautvalgsmøtet skal normalt innlemmes i EØS-avtalen i Brussel 23. mars. Fire av rettsaktene krever Stortingets samtykke og er beskrevet samlet i en kort tekst her:

Rettsakter om venturekapitalfond og entreprenørskapsfond

[Forordningene 345/2013](#) og [346/2013](#) dreier seg om europeiske venturekapitalfond og sosiale entreprenørskapsfond. De krever lovendring, og tas inn i EØS-avtalen 23. mars med forbehold om Stortingets samtykke. Det tas også forbehold for de to gjennomføringsforordningene ([593/2014](#) og [-594/2014](#)) som er knyttet til det samme regelverket. Disse krever imidlertid kun forskriftsendring.

Forordning 345/2013 og 346/2013 var [på høring](#) våren 2015. Av Finanstilsynets [høringsnotat](#) fremgår blant annet at tilsynet har begrenset grunnlag for å vurdere i hvilken grad det vil være interesse for registrering av forvaltere av slike fond i Norge.

Forordningene gir forvaltere som er registreringspliktige etter [AIFM-direktivet](#) (om forvaltning av alternative investeringsfond) adgang til å markedsføre fond som oppfyller nærmere krav i forordningene i hele EØS-området, som henholdsvis «EuVECA» (venturekapitalfond) og «EuSEF» (sosiale entreprenørskapsfond). AIFM-direktivet er innlemmet i norsk rett gjennom [lov om forvaltning av alternative investeringsfond](#).

Departementet mener at forordningene kan gjennomføres ved endringer i lov om forvaltning av alternative investeringsfond. Det bør også foretas en endring i [finansforetaksloven](#) for å presisere at denne loven ikke er til hinder for at venturekapitalfond/sosialt entreprenørskap kan yte lån i tråd med bestemmelsene i forordningen.

Gjennomføringsforordning 593/2014 og 346/2013 gir utfyllende regler til forordningene 345/2013 om europeiske venturekapitalfond og 346/2013 om europeiske sosiale entreprenørskapsfond. Det fremgår i gjennomføringsforordningene at tilsynsmyndighetene skal benytte e-post ved oversendelse av meldinger om grenseoverskridende markedsføring m.v. etter forordningen om europeiske venturekapitalfond, og skjemaet som skal benyttes angis.

Departementet mener at forordningene kan gjennomføres ved endringer i [forskrift til lov om forvaltning av alternative investeringsfond](#).